

نظریه نظام احسن در رباعیات خیام

بتول مهدوی

استادیار- عضو هیأت علمی دانشگاه مازندران

شهلا خلیل‌اللهی

استادیار- عضو هیأت علمی دانشگاه شاهد

گلنار شریف دیماجانی

کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی

چکیده

از اصول فکری عرفای عصر خیام باورمندی به نظام احسن یا اتقان صنع است. طبق این اعتقاد، دنیا و متعلقات آن به بهترین نحو ممکن خلق شده و شکل متعالی‌تری برای آن متصور نیست. لذا انکار و اعتراض در برابر ساحت کبریایی حق، فضولی و ترک ادب محسوب می‌شود. با قبول این اصل به این نتیجه می‌رسیم که هیچ شری آفریده نشده و بدی‌های موجود دنیا نسبی است. این مقوله در قرآن نیز قابل پیگیری است. خیام در جایگاه یک حکیم و فیلسوف درباره جهان آفرینش و عوالم مابعدالطبیعه اندیشه‌هایی داشته که عارفان و عالمان دو نوع قرائت کاملاً متناقض از اشعار او داشته‌اند: گروهی او را در زمره متصوفه قرار دادند و دسته‌ای حیرت‌ها و تردیدها، شکایت‌ها و بدبینی‌های او را نوعی الحاد و اعتراض بر خداوند تلقی نموده و به نکوهش عقاید مذهبی او پرداختند.

واژگان کلیدی: خیام، رباعیات، نظام احسن، شرور، عرفان